

MIRNA VELČIĆ

PRAGMATIČKA DIMENZIJA TEKSTA

Kad bismo u suvremenim učenjima o tekstu nastojali sagledati prinos općoj teoriji jezika, njihove bismo pretpostavke mogli svrstati u tri skupine. U prvu bismo ubrojili tumačenja, ujedinjenja uvjerenjem da su *naši govoreni i pisani oblici komunikacije uvjetovani kontekstom situacije*. Budući da svaki tekst ima specifičan referencijski horizont, moguće je razlikovati svakodnevne kraće razgovore i prigodne govore, književno-umjetničku prozu i novinske oblike, znanstveni tekst i filozofski diskurs i sl. Umjesto da se pitamo o vrstama pojedinih komunikacijskih predložaka i o tipovima strukture, tekstove poimamo prije svega s obzirom na njihovu pripadnost određenom govornom žanru.¹

U drugu skupinu upisujemo pretpostavke koje izvire iz uvjerenja da se *jedino u realnosti teksta oblikuje smisao*, tj. da smisao ne možemo pripisati ni jednoj drugoj jezičnoj razini. Smisao omogućuje da molbu razlikujemo od obećanja, laž od šale, prigovor od aluzije i sl. No osim što ovisi o okolnostima u kojima se zbiva konkretni tekst, smisao ovisi i o drugim tekstovima koji se zbivaju ili su se zbivali u okolnostima drugih situacija. Svako smisaono govorenje ili pisanje igra na cjelokupnost našeg komunikacijskog iskustva jer jezik u upotrebi postoji i prije autorove aktivne intervencije. Iste riječi ponavljamo u različitim kontekstima, djelomično prenoseći u novi iskaz iskustvo iz drugih tekstova. U toj pojavi koju teoretičari poznaju kao »intertekstualnost«, bez obzira na različitost interpretacija, vidimo prije svega razlog da lingvistika istražuje izvanjezičnu realnost u onoj mjeri u kojoj smisao nadmašuje granice jezičnih jedinica.

Trećoj skupini zapažanja o tekstu pripisujemo niz zaključaka izvedenih iz poimanja prema kojem *priopćujući nešto nekome mi sebe priopćujemo*. Takav, dvojni karakter komunikacije u središte proučavanja

¹ Termin govorni žanr nalazimo u djelima Mihaila Bahtina. Žanrovi su tipični oblici iskaza. Komunikacijska kompetencija za Bahtina u prvom redu znači sposobnost odlijevanja govora u žanrovske oblike. Iako promjenljive naravi, žanrovi su u izvjesnom smislu ipak normativni. Za njih se ne bi moglo reći da nastaju, nego da su nam dani. Uvjetuju ih obilježja konkretne situacije, društveni položaj i odnos među sugovornicima. Možemo ih prepoznati po duljini rečenog ili napisanog, po kompoziciji, po načinu na koji iskaz otpočinjemo i završavamo. Što bolje vladamo žanrovima, to se bolje njima služimo. A što se bolje njima služimo, to smo slobodniji u iskazivanju svoje individualnosti (1979, 258—267).

postavlja problematiku subjekta i načina na koje se on predstavlja. To analizu teksta usmjeruje na razinu iskaza u kojoj se očituje odnos između uloge pošiljaoca i primaoca.

Prepletenost triju skupina pretpostavki upućuje zapravo na međusobnu ovisnost triju vrsta realnosti: To su: kontekst, smisao i subjekt. U njima prepoznajemo pojmove na kojima se temelji lingvistika teksta, analiza diskursa i teorije iskazivanja. A pitajući se za subjekt, smisao i kontekst, nužno se pitamo o pragmatičkoj dimenziji teksta.² Ovim prilogom nastojat ćemo pokazati kako prepoznajemo subjekt i obilježja konteksta »na djelu«, kako se pragmatička dimenzija očituje u tekstu.

Signale u tekstu koji upućuju na svijest subjekta i time u većoj ili manjoj mjeri odaju karakter odnosa između govornika/pisca i njegova adresata obično obuhvaćamo pojmom »metajezična razina« iskaza. To je razina na kojoj se očituje komunikacija o komunikaciji, tekst o tekstu, razina na kojoj u većoj ili manjoj mjeri razaznajemo pripadnost teksta govornom žanru. Za metatekst bismo zato mogli pretpostaviti da u izvjesnom smislu »uokviruje« što tekst kaže, pa se na pojedinačnim primjerima može provjeravati u kojoj se mjeri smisao očituje kao jedinstvo »okvira« i uokvirenog.³ Predložimo djelomične tragove dvaju tekstova:

Tekst (I)

Pa, jer	Tako da	Zato
A	I gotovo!	

Tekst (II)

Iz svega bismo mogli zaključiti da	Nema sumnje da
Zato je očekivati da	Na taj način A sad

Mogli bismo ih ispuniti npr. ovako:

Tekst (I)

Pa, nije lako izaći na kraj s tom djecom *jer* ona su kao vreća puna buha. *Tako da* ih ponekad ne mogu razumjeti. *Zato* ne volim raditi u prvom razredu. *A* kakav imamo nastavni plan i program! Nema više ni zdravlja ni živaca. Na bolovanje *i gotovo!*

Tekst (II)

Iz svega bismo mogli zaključiti da idućeg vikenda vrijeme neće biti naklonjeno izletnicima. *Nema sumnje da* u naše krajeve ubrzo stiže

² Zato nije čudno što predmet lingvistike teksta i analize diskursa nerijetko povezuje s predmetom lingvističke pragmatike.

³ Termin »okvir« preuzimam od Ervinga Goffmana i definiram ga kao tekstnu kategoriju. Za Goffmana je to prvenstveno društvena kategorija. Tiče se odnosa između osobe i društvene uloge koju osoba izvodi u uvjetima konkretne situacije. Na taj je način svaka ljudska aktivnost uokvirena i jedino takva može biti urođena u procese koji konstituiraju svijet našega života. Usp. E. Goffman: *Frame Analysis*, 1974.

nova ciklona s Atlantika. *Zato je očekivati da padne obilna kiša. Na taj način* dugo očekivana vremenska promjena ići će na ruku bar našim poljoprivrednicima. *A sad*, da pogledamo našu sinoptičku kartu.

Na metajezičnoj razini navedenih primjera uočavamo skupine jedinica s izrazitom povezujućom funkcijom, npr. *jer, tako, na taj način, a*. U nekima prepoznamo funkciju podastiranja tvrdnji, npr. *Nema sumnje da, Zato je očekivati da*. Neke skupine imaju funkciju otvaranja iskaza, npr. *pa*, a neke naglašavaju njegovo zatvaranje, npr. *I gotovo!* Možemo zateći skupine jedinica i u drugim funkcijama. Pogledajmo sljedeći primjer.

Tekst (III)

Odmah ću reći. Pa,	Ovaj, ne nije točno. I tada		
Dakle	Ne, sve sam pobrkala	Naime	Da. Sad se
prisjećam	A onda		
Eto, to je sve.			

Valja reći da se funkcije pojedinih skupina jedinica u metatekstu ne javljaju odvojeno. Otvaranje uz pomoć: *Odmah ću reći!* ima ujedno funkciju dobivanja na vremenu. Samoispričavanje uz pomoć: *Ne, sve sam pobrkala* ima i funkciju prekidanja, tj. uspostavljanja novog poretka. Naročito razgovorne situacije pružaju bogat, te funkcionalno slabo osviješten materijal. Često se zato s pravom čini da u razgovornim oblicima više prostora i vremena zauzima sam »okvir« no ono što se uokviruje. Smjenjivanje jezičnih skupina različitog leksičkog i sintaktičkog podrijetla kao npr. *U redu, Ma nemoj molim te, Ha, gospodine moj, Pa nemojte biti smiješni, Čujte, Ma samo malo, Držimo se same stvari, Zahoga, Samo da kažem, Možeš mislit* i sl. navodi na pomisao da ljudi jedni drugima malo kažu. U razgovorima kao što su iznenadni susreti na ulici, ćaskanja uz čaj ili kavu, rasprave na sastancima, tj. u situacijama gdje se lako dobivaju i gube prilike za riječ čini se da se ljudi uglavnom dogovaraju kako da uopće govore. To su primjeri gdje se tekst o tekstu ne da opisati ni formalno-jezičnim ni funkcionalnim kriterijima. Prvima se odupire zato što ga ne možemo svesti na zatvoreni sustav (skupina) jedinica izvan upotrebe, a drugima zato što je on uvijek više od zbroja funkcija pojedinih njegovih segmenata. Zadovoljiti se stoga moramo zapažanjem da metatekst može biti više ili manje opširan, odnosno — više ili manje oskudan.

Bez obzira na njegovu jezičnu strukturu metatekst možemo proširiti ili pak skupljati. U tekstu (I) »okvir« bismo mogli proširiti npr. ovako:

Tekst (I)

Pa, kako da najbolje objasnim? Možete i sami pretpostaviti da nije lako izaći na kraj s tom djecom jer, što da uljepšavam, oni su kao

vreća puna buha. *Tako da, eto bit ću iskrena, ne mogu ih ponekad razumjeti. Zato, vidite, ne volim raditi u prvom razredu. A da znate samo kakav nam je nastavni plan i program! Da i ne govorim. Samo se iznerviram. Vjerujte da nemam više ni zdravlja ni živaca. Najbolje bi bilo da idem na bolovanje i gotovo!*

A »okvir« u tekstu (III) dao bi se sažeti npr. ovako:

Tekst (III)

Odmah ću	Pa	Zapravo ne. I tada		
Dakle	Zapravo	Čekajte	a onda	Eto.

No mogućnosti proširivanja i skupljanja metajezične razine nisu sasvim proizvoljne. Osim što upućuje na pojedine korake u organizaciji iskaza i što ima nedvojbeno integracijsku ulogu, metatekst u većoj ili manjoj mjeri odaje okolnosti u kojima komuniciramo i signalizira karakter odnosa između govornih uloga. Budući da okolnosti ne nalažu samo kako valja govoriti ili pisati nego i o čemu, »okvir« donekle uvjetuje i temu teksta. Tako npr. meteorološki izvještaj, smješten u »okvir« teksta (II), ne bi mogao ući u »okvir« teksta (III). Objašnjenje bismo mogli potražiti u činjenici da svaka situacija posjeduje razlog radi kojeg nešto govorimo ili pišemo. Ako je metatekst takav da u njegovu jezičnom materijalu donekle razaznajemo okolnosti u kojima komuniciramo, to je prije svega zato što u njem možemo prepoznati razlog takvoj komunikaciji. Na primjer već u navedenim tragovima »okvira« u tekstu (II) mogli bismo prepoznati javno govorenje ili pisanu komunikaciju, tj. činjenicu da je iskaz namijenjen većem broju slušalaca ili čitalaca. Mogli bismo uočiti i njegovu argumentacijsku strukturu i prema tome izdvojiti teme o kojima je u javnosti vrijedno raspravljati da bi se protumačilo, razjasnilo, objelodanilo. Takav metatekst ne bi odgovarao kad bismo, na primjer, otkrivali tajnu ili se povjerali. Ne bismo ga očekivali u situacijama u kojima »olakšavamo dušu«. Razlog će dakle odlučiti na koji način i u kojoj mjeri treba odati obilježja konteksta. Stoga će se metajezična razina iskaza širiti ili skupljati ovisno o potrebama subjekta koji u određenoj govornoj ulozi pristaje na ovaj ili onaj »image«.

Pouzdaajući se i dalje u formalno-jezičnu narav metateksta pitamo se o obilježjima konteksta koja se u njem mogu očitovati. Koliko je »jezični okvir« mjerodavan kad je riječ o prepoznavanju konkretnih situacija? Predložena metajezična razina u tekstu (II) mogla bi se odnositi na pledoaje advokata u sudnici, na polemiku diskutanta na sastanku radničkog savjeta, na (pisani) izvještaj o padu proizvodnje u posljednjih šest mjeseci i na mnoge druge situacije. Predloženi »okvir« iz teksta (III), koji je u formalno-jezičnom pogledu opširniji, mogao bi pristajati iskazu žene-svjedoka na mjestu događaja ili pacijentice koja se tuži liječniku na svoje zdravstvene tegobe. Mogao bi upućivati i na priznanje kojim jedna žena svojoj sugovornici objelodanjuje povijest intimnog druženja s njezinim suprugom. Zaključujemo: u metajezičnoj razini iskaza možemo

prepoznati tip odnosa između uloge pošiljaoca i primaoca. Katkada možemo razaznati njihov psihički, statusni, obrazovni, organski i materijalni položaj. Ona može biti vrlo opširna u formalno-jezičnom pogledu, ali nikad ne otkriva konkretnu situaciju u kojoj govorimo ili pišemo.

Različite se situacije različito odnose prema okolnostima u kojima se sugovornici obraćaju jedni drugima. Jedne su izrazito ritualizirane, dok druge ne moraju imati krut društveno-jezični scenarij po kojem se razvijaju. Jedne zahtijevaju strogo pridržavanje pravila u načinu signalizacije izvanjezičnih okolnosti, druge pak u tome dopuštaju više slobode. Tako npr. ne pristajemo lako na molitvu bez ponavljanja kodnih formula poput izraza: *amen*. No televizijski komentator ne mora nužno nestati s ekrana uz: *Dragi gledaoci, hvala na pažnji*. Poslovno pismo bez zaglavlja kao što su *Cijenjeni druže, drugarice* na početku i *Uz drugarski pozdrav* na kraju teško uspostavlja dignitet službene razine. Priča međutim ne mora otpočeti s *Bilo jednom* i završiti s *Čiča miča, gotova je priča* da bi bila bajka. Načini signalizacije koda mogu dakle biti različiti ne samo u različitim situacijama nego se mogu različito očitovati i unutar istog tipa odnosa. Štoviše, načelo očitovanja koda može se mijenjati tijekom jednog događaja. Signali koda ili pokazatelji žanra jednom će se vidjeti u konektorima, drugi put u planiranju i organizaciji iskaza ili pak u oznakama duševnog stanja govornika. Odat će se u načinu oslovljavanja ili u samom poretku i trajanju pojedinih momenata sadržaja. Ponekad će se dati razaznati u animaciji govora drugih autora ili u načinu preuzimanja podataka iz drugih izvora. Moći ćemo ih prepoznati u izdvajanju jednih detalja za volju drugih prilikom opisivanja događaja, stanja, postupaka ili pojava. Zaključujemo: metajezična razina teksta ne može biti pouzdan kriterij u prepoznavanju konkretnog konteksta jer se a) »okvir« ne mora očitovati samo na formalno-jezičnoj razini i jer b) komunikacijski odnos koji se jednom uspostavi traži nova pravila i mogućnost drugačijeg konstituiranja. Osim toga, valja dodati da nema općeg načela koje bi vrijedilo za konstituiranje svih oblika unutar istog tipa situacije, pa isti signal može upućivati na međusobnu sklonost sugovornika i na njihovo međusobno odbijanje. U jednom tipu odnosa ili u jednom trenutku nešto može biti dobra šala; u drugom trenutku ili s drugim sugovornikom isto postaje uvreda.

Postoje tipovi teksta bez posebno uočljive metajezične razine. Svoj integritet i pripadnost određenom žanru ne iskazuju jezičnim signalima. Pogledajmo sljedeći primjer:

Umak od žumanca ili jajeta s vinom

1/4 l vina	2 jaja
10 dkg šećera	1 žličica maidine

Jaja se izmiješaju s maidinom i šećerom, doda se vino i tuče šibom na pari ili vatri dok ne zavri. Ako je vino jako, može se dodati malo vode.

Plan rada: 1. sve prirediti, 2. izmiješati jaja, šećer i maidinu, 3. utući vino, 4. tući na vatri ili pari, 5. zavreti.

Ako bismo u njem tražili »okvir« kao u prijašnjim primjerima, sveli bismo ga na ovo:

ili
i
dok Ako

U takvu metatekstu ne razaznajemo signale koji bi bili naslutaji tipu iskaza kao što su upute za pripremu jela. U njem se subjekt ne očituje izravnim skretanjem pažnje na sebe kao u primjeru teksta (III). Ideju o svojoj prisutnosti i o okolnostima unutar kojih izgrađuje odnos s adresatom odavat će suptilnijim mehanizmima tekstualizacije. Oni će se ti-cati organizacije čitava iskaza. Iza naslova slijedit će popis materijala ili pribora, pa opći opis postupka i, na kraju, poredak radnji u kronološkom redu. Mogli bismo zato ustvrditi da upute za pripremu jela (upute za uzimanje lijekova ili pak opis eksperimenta) prepoznajemo ponajprije u pravilima specifičnog rasporeda sadržaja. Za takvu organizaciju teksta zato kažemo da je shematizirana.

Postoje komunikacijski oblici koji pripadnost žanru ne iskazuju ni u posebno uočljivim metajezičnim signalima ni u predvidljivoj organizaciji sadržaja. Naime govorni događaj može biti takav da iz toga što je rečeno ili napisano ne možemo razabrati specifičnost odnosa između pošiljaoca i primaoca. Razgovori se mogu odvijati tako da za promatrača ne mora biti jasno jesu li sugovornici dobri prijatelji ili samo znanci iz susjedstva, suradnici na istom zadatku ili poslovni suparnici, rođaci ili ljubavnici. U nedoumicu iz sličnih razloga mogu nas dovesti i pikantni novinski oglasi iz rubrike »usamljena srca« za koje često ne znamo da li su posljedica mogućih tržišnih vrijednosti u odnosima među spolovima ili samo šala na račun takva komuniciranja.

Spomenuti primjeri upućuju na mogućnost većeg prikrivanja odnosa između pošiljaočevih interesa i primaočevih potreba. Valja se stoga pitati ne samo o naravi »okvira« već i o granicama njegove izdržljivosti. One ipak moraju postojati jer inače govor ne bi mogao biti zapleten u okolnosti dane situacije. Ne bi bilo smisaonog govorenja jer bi sve imalo samo jedan i opći smisao. Zato problem uokvirivanja nameće ova pitanja: a) koja snaga odražava karakter odnosa kad se on ne da razabrati iz rečenog ili iz napisanog? i b) kako to da smisao teksta možemo prepoznati i u slučajevima kad nas njegova jezična i metajezična obilježja pogrešno usmjeruju?

Težeći teoriji govornih činova na području umjetničkih oblika Mary Louise Pratt je razvila tezu o govornom događaju s visokom zaštitom na razini autor — čitalac. Kontekst umjetničkih tekstova, tj. okolnosti u kojima se oblikuje njihov društveni status, pružaju takvo jamstvo da se dopušta istraživanje i razviće zabranjenog, sve do zastrašujućeg iskustva — do samog kolapsa komunikacije po sebi (1977, 215—21).

Svaki tekst na nekim svojim razinama i u nekim prostorima upisuje zadanosti unutar kojih se aktualizira. I svaki govornik ili pisac potvrđuje da se pridržava društvenih i jezičnih konvencija, ali da ih također u izvjesnom smislu mijenja. Svaka situacija jamči pravila po kojima se kon-

stituiraju njezini »okviri« i iskazi. Svaka se na svoj način odnosi prema prekoračenju zadanog. Situacija umjetničkog teksta jamči načelo neprekidnog probijanja. Provjeravajući granice svojih komunikacijskih mogućnosti, umjetnički ih proizvodi neprekidno pomiču. To naročito dolazi do izražaja u primjerima suvremenih umjetničkih oblika kojima je teško odrediti žanrovsku pripadnost. Pomicanjem granica i izmjenom pravila uokvirivanja takvi oblici potiskuju razinu na kojoj subjekt upisuje tragove o sebi u manje vidljive prostore teksta. Ti će nam biti slabije dostupni sve dok postoji jamstvo konteksta na višoj društvenoj instanci koja se nalazi iznad pojedinačnog i konkretnog.

Jamstvo konteksta ne treba pripisivati jedino umjetničkim proizvodima. Ono se može očitovati i u drugim tipovima odnosa, zasnovanog na povjerenju, ljubavi, autoritetu ili na konvencijama kakve društvene igre. U povijesti takvih odnosa sugovornici su imali prilike izgrađivati međusobno povjerenje, pa svaka nova interakcija za njih unaprijed ima kvalitetu odnosa što ga tek treba realizirati. Budući da se u takvim komunikacijskim odnosima sudionici ponašaju kao da su odnos realizirali čim su na nj pristali, stvorani su uvjeti za pomicanje granica kojima je zadana njihova komunikacija. Izlažući se time opasnosti da ugroze granice dopuštenog, sudionici koji računaju na međusobno povjerenje na taj način učvršćuju svoj odnos. Zato prijatelji mogu voditi »neprijateljske« razgovore sve dok vjeruju u nepomućenost svoga prijateljstva. Obraćanje voljenoj osobi npr. s »Beštijo!« sugovornici mogu prepoznati kao ljubavni signal samo ako u njihovu odnosu postoji iskustvo o drugoj vrsti potvrde ljubavi. Obiteljski razgovori podnose obrnute odnose autoriteta dok sudionici računaju s međusobnim poštivanjem u drugim trenucima svojih obiteljskih razgovora.

Pravila uokvirivanja iskaza govornik ili pisac može mijenjati brzinom i u onoj mjeri koja odgovara potrebama primaoca. Čim primalac odbije predložena pravila komuniciranja ili ih iz bilo kojeg razloga ne uspije prepoznati, odnos se izbavlja povratkom na staro uz pomoć npr. *ma šalim se, znaš da ne mislim tako, oprosti nisam te htio uvrijediti, ma znaš da te volim* i sl.

Što je veća sigurnost u zaštitu konteksta, to će sugovornici imati jaču potrebu da mijenjaju pravila kojima uspostavljaju svoj odnos. Izazov »okviru« u određenim oblicima bit će zato veći. Paul Watzlawick, koji se bavio problemima psihotične komunikacije, potvrdio je to ovako: što je sistem zdraviji, to je popis pravila bogatiji, a ona više popustljiva (1984, 250).

Izvedimo sada zaključke do kojih nas je dovelo razmišljanje o načelima uokvirivanja iskaza.

- a) Ako subjekt ostavlja tragove o sebi u svim slojevima i prostorima teksta, pa povremeno i u njegovoj formalno-jezičnoj razini, »okvir« se odnosi na sve u tekstu.
- b) Ako je okvir prisutan svuda u tekstu, bez obzira na to koliko ga vidimo ili prepoznamo, on se ne ponaša kao dometnuta tekstna razina, već kao tekst po sebi.

Zato ne možemo odrediti ni jezičnu ni bilo koju materijaliziranu granicu između okvira i toga što se uokviruje. Što smo u primjerima I, II i III izdvojili, samo su mjesta gdje se okvir u tekstu objavljuje (ili se može objaviti) na formalno-jezičnoj razini. Takav u pojedinim tipovima teksta može imati posebnu važnost, ali to nikad ne može biti »okvir« teksta u svojoj potpunosti.

Tekst se ne da dijeliti na jezično i izvanjezično, na sintaktički, semantički i pragmatički sloj jer se smisao može dogoditi jedino kao jedinstvo svih tih razina. Budući da je smisao teksta jedinstven i neponovljiv, a jezične jedinice u kojima se on očituje iste i ponovljive u različitim situacijama, za tekst kažemo da je govoreni ili pisani događaj. Takav ovisi o jezičnim i društvenim pravilima koja ravnaju govornim ulogama. No događajna narav teksta upućuje također da on nadmašuje načela po kojima se zbiva u nečem što izmiče namjeri govornika, njegovoj volji ili pažnji. Takav je nužno i »okvir« teksta. On se ne ponaša kao površinska ovojnica rečenom ili napisanom, već prožima sve razine i sve prostore teksta. Obavića tako da sam postaje njegovo tkanje. Tu se objavljuje subjekt kao bitno nedovršena i nestalna kategorija: potire jedva utisnute tragove o sebi da bi ih ostavio na drugom mjestu i u drugim napucima. Promjenljive naravi su također smisao i vrijeme jer ništa ne možemo reći ili napisati izvan prostora i vremena u kojem jesmo. Po tome naše govorne situacije pripadaju svijetu u kojem živimo i zato svaki tekst određujemo prema njegovoj pragmatičkoj dimenziji.

BIBLIOGRAFIJA

- Bahtin, Mihail: *Estetika slovesnogo tvorčestva*, Iskusstvo, Moskva 1979.
Goffman, Erving: *Frame Analysis*, Harvard UP, Cambridge, Mass. 1974.
Pratt, Mary Louise: *Toward a Speech Act Theory of Literary Discourse*, Indiana University Press, Bloomington 1977.
Watzlawick, Paul: *Structures de la communication psychotique*, u knjizi: *La nouvelle communication* (G. Bateson, E. Goffman, T. Hall, P. Watzlawick) du Seuil, Paris 1984.

Summary

PRAGMATIC DIMENSION OF THE TEXT

The paper aims at explaining the relationship between text categories such as context, sense and subject. It is focused on the problem of »framing«. The examples of different text frames referring to informal conversation, formal speech and discourse giving instruction are analysed. It is emphasized that the metatext which appears to frame spoken or written contents should not be perceived as formal-linguistic phenomenon. It happens at every moment of the text in process, be it realised at the explicit or implicit level. The pragmatic dimension could not be divorced from the language in use. This stresses that texts are crucially dependent on both social and linguistic forms of sense making.